

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Lidelsens Vej

Citation: Dalgas, Ernesto: "Lidelsens Vej", i Dalgas, Ernesto: *Lidelsens Vej*, udg. af Henrik Schovsbo , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1993, s. 318.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgaasideval-shoot-idm139862322430544/facsimile.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Lidelsens Vej

gene med upersonlige kræfters indflydelse, mens man på det sidste stadium, det positive, blot registrerer de iagttagelige lovmæssigheder. Med tiden vil alle videnskaber og livsområder gennemløbe disse stadier, og der åbner sig til slut mulighed for en positiv enhedsvidenskab, byggede alene på erfaring og hverken på religiøse eller spekulative forestillinger. – *Forsoningslære(n)*: se n.t.s. 39. – *Herrnhuterne*: et protestantisk kirkesamfund med pietistisk præg, opstået i Herrnhut i Tyskland i det 18. årh. I Danmark kendt som Brødremenigheden. – *Værkelighed*: udøvelse af gode gerninger med det formål at blive frelst. Protestantisk indvending mod katolsk levelære. – *Fatalisme*: skæbnetro.

- 180 *Gendøberne*: på Luthers tid radikalt reformatoriske kredse af antiautoritært og karismatisk præg. G. forkastede barnedåben og gendøbte de voksne. – *den augsburgske Konfession*: se n.t.s. 88, *Melanchton*. – *Hegemoni(et)*: forerskab.
- 181 *en højere og en lavere Moral*: Der gælder ét sæt regler for de almindeligt troende og et andet for kirkens folk, f.eks. krav om cølibat og om fattigdom for munke og nonner. – *Bethania*: landsby i Israel, hvor søstrene Martha og Maria levede. Joh. 11,18.
- 182 *den gamle Kontrakt paa Sinai*: Der tænkes på pagtslutningen, hvor Gud udvalgte israelitterne til sit ejendomsfolk og til gengæld gav dem loven, symboliseret i tavlerne med de ti bud, jf. 2. Mos. 19-20. – *sigematiske(-)*: dorsk, ligeglad. – *Hvo, som taber sit Liv (...)*: frit efter Matth. 16,25. – *en Pojak*: formentlig den serbiske fysiker Nikola Tesla (1856-1943), elev af Edison; fra 1891 internationalt berømt for sine spektakulære demonstrationer af lysende udladninger, frembragt ved højfrekvente vekselstrømme med høj spænding. Oplyst af lektor Ole Knudsen, Aarhus Universitet.
- 183 *Vandringen til Golgata*: se Jesu lidelseshistorie, f.eks. Matth. 27 og Joh. 19. – *»Det er fuldbragt*: Jesu dødsreplik, Joh. 19,30. – *Resten er Taushed*: titelpersonens dødsreplik i Shakespeares tragedie *Hamlet* (1602), V.2. – *Epikter* (55-135): gr.-rom. filosof af den stoiske skole. Etikken får hos ham et religiøst præg, der fører i retning af kristendom. Modstillingen i teksten med *Plato(n)* må betyde: hele den klassiske visdom fra begyndelsen til slutningen. – *Den, der har overvundet (...)*: jf. Herrn. Oldenberg. *Buddha*. Sein Leben, seine Lehre, seine Gemeinde (1881), s. 270. – *Schopenhauer*, Arthur (1788-1860): ty. pessimistisk filosof. Han har haft stor betydning for Dalgas i perioder, således er »Lidelsens Vej« et hovedbegreb i S's etik.
- 184 *Mad (...)* *Børn*: optæmsning efter Luthers forklaring til den fjerde bøn i Fader Vor, efter *Les Lille Katekismus* (1529).
- 185 *de fattige i Aanden (...)*: indl. til *Bjergprædiken*, Matth. 5,7. – *det pelagianske Kæteri*: efter Pelagius (ca. 400), kristen munk og kætter, der benægtede arvesyndens som medfødt natur. Se i øvrigt n.t.s. 13. – *Libertinisme(n)*: dannet af lat. libertas: frihed. En livsholdning, der lægger vægt på at bryde alle skranker, tøylesløshed.
- 186 *Caligula* (12-41): rom. kejser, berygtet for magtberuselse, hensynsløshed

- og udsvævelser. – *Mexalira*: se n.t.s. 115. – *en Lov for de levende Væsener*: der tænkes på udviklingslærens forestilling om den mest egnedes overlevelse i tilværelseskampen – «the survival of the fittest». Se i øvrigt: n.t.s. 212, *Darwin*. – *Ordet, at det Træ (. . .) i flåden*: Udtryk hentet fra Johannes Døbets prædiken for det jødiske folk, Luk. 3.
- 187 *Kulsviervo*: se n.t.s. 95. – *Duns Scotus* (1265-1308): eng. skolastisk (se n.t.s. 189) filosof og teolog. Udtrykket om den dobbelte sandhed henryder til D.S.'s opfattelse, at ordet «væren» betyder én ting, når der tales om: Gud, og noget andet, når der tales om verden. Således kan han forene en videnskabelig anskuelse af verden (fra *Aristoteles*) med den kristne teologi.
- 188 *Der er kun een (. . .)*: allusion til den muhammedanske lovtalning: Der er kun én Gud, Allah, og Muhammed er hans profet.
- 189 *Baco* (lat. form af Bacon), Francis (1561-1626): eng. filosof, grundlægger af empirismen, erfaringsvidenskaben. – «*Kend dig selv*»: se n.t.s. 80. – *Skolastik(erne)*: middelalderlig videnskab, især inden for de teologisk-filosofiske fag. S. byggede på *Aristoteles*' (se n.t.s. 37) metoder og søgte at systematisere de kristne tros lærer vha. logik og begrebsanalyse. – *den positive Tænker*: se n.t.s. 179.
- 190 *den moderne, positive Videnskab*: se n.t.s. 179.
- 191 *Dynamisme og Mekanisme*: Gammelt modsætningspar i videnskabshistorien: skal man forklare sig verdens væsen som væsentlig (Guds) kraft (D), eller skal man, som f.eks. Descartes (se n.t.s. 206, *identitetshypotesen*), tænke sig verden som en maskine (M). Sådanne grundlæggende overvejelser af spekulativ (ikke erfaret) art kaldes metafysik. – *Materialisme*: se n.t.s. 265. – *Monisme*: se n.t.s. 206.
- 192 *Antropomorfisme*: opfattelse af guder i menneskelig skikkelse. – *Konfucius (s Lære)* (551-478 f.Kr.): kin. forfatter og religionsstifter. – *Kliste*: ukrudt; jf. Matth. 13,24-30.
- 193 *den rige Bondé*: som i lignelsen siger: «(. . .) jeg vil sige til mig selv: «(. . .) Spis, drik og vær glad» Luk. 12,19. – *Rousseau*, Jean-Jacques (1712-1778): fr. digter og filosof. Hans tale om frihed og følelsernes og naturens ret var en forudsætning for bl.a. den franske revolution. – *Novalis*: pseud. for den ty. digter Fr. von Hardenberg (1772-1801). Sammenfører i sin digtning stærke religiøse, filosofiske, videnskabelige og digteriske indsigter; indbegrebet af en lidenskabelig romantisk digter og ildsjæl.
- 194 *Franciskus*: se n.t.s. 175. – *Thomas Aquinas* (1225-1274): ital. filosof og teolog. Forenede i sin teologi, skolastikken, den klassiske filosofi fra *Aristoteles* med sin tids videnskab og teologi. Anses stadig for den katolske kirkes ledende teolog. – *Ignatius Loyola*: se n.t.s. 80. – *Mirabeau*, Gabriel H. (1747-1791): fr. politiker, talmand for den revolutionære bevægelse og en ledende skikkelse under den fr. revolution fra 1789.
- 195 *Philip af Hessen* (1504-1565): førende ty. reformatorisk fyrste. Hans bigarni (1540), sanktioneret af de ledende reformatorer, bragte såvel ham som dem i svære vanskeligheder. – *Akkommodation(s)*: tilpasning. – *De radikale*: se n.t.s. 98.